MITROPOLITUL VISARION PUIU ŞI REFUGIAŢII POLONEZI. SEPTEMBRIE 1939

DUMITRU VALENCIUC

Câteva însemnări ale protosinghelului Cosma Jucu, pe atunci capelan mitropolitan la Cernăuţi, acum vieţuitor al Mănăstirii Cernica, martor ocular al evenimentelor din septembrie 1939, ne-au atras atenţia asupra implicării mitropolitului Visarion al Bucovinei (1936–1940) în acţiunea de ajutorare a refugiaţilor polonezi şi, mai ales, atitudinea lui tranşantă când a primit şi găzduit, cu deosebită ospitalitate, la Cernăuţi, grupul de refugiaţi polonezi ce avea în frunte pe Ignacy Moscicki, preşedintele Poloniei.

Acceptarea de către Institutul „Bucovina" al Academiei Române a acestui subiect, cuprinzând câteva dintre aspectele mai puţin cunoscute ale acestei acţiuni a mitropolitului Visarion Puiu, se constituie într-un cald omagiu adus memoriei singurului mitropolit român care se află încă în exil, Biserica Ortodoxă Română şi nici eparhia pe care a păstorit-o nefiind capabile să readucă trupul său în pământul sfinţit pe care l-a apărat şi iubit ca nimeni altul.

Generaţii întregi de polonezi şi români nu vor uita că în noaptea de 1 spre 2 septembrie 1939 cuirasatul german Schleswig-Holstein, aflat într-o „vizită de prietenie" la Gdansk, deschide focul asupra fortului polonez de la Westerplatte. Puţin mai târziu, trupele germane invadează Polonia, începând Blitzkrieg-ul. La orele 04:45 ale dimineţii, locotenentul Wladyslaw Gnys din Regimentul de Aviaţie Cracovia 2 doboară primele avioane de luptă germane din acest război, respectiv două bombardiere Dornier 17. Numeroase erau, însă, avioanele germane care au bombardat sistematic teritoriul polonez. În aceeaşi zi, germanii încep construirea lagărului de concentrare de la Stutthof, adăugându-i camere de gazare, unde vor fi ucişi 65 000 de polonezi creştini. În ziua următoare, pe 3 septembrie 1939, mimând respectarea angajamentelor faţă de Polonia, Marea Britanie şi Franţa declară război Germaniei. Doar atât. La 17 septembrie 1939 s-a produs atacul din Est. Intrarea detaşamentelor sovietice pe teritoriul Poloniei s-a făcut „sub pretextul că doreşte a feri pe fraţii lor de sânge din Bielorusia, din Volânia şi Rutenia galiţiană, de ororile războiului [...], încât, în faţa acestei

Analele Bucovinei XVII, I (34), p. 117–125, Bucureşti, 2010

BDD-A32528 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:29 UTC)

situații, căpeteniile statului și ai oștirii polone au început a pribegi iarăși spre Moldova din Țara Românească, ca în tot trecutul istoric al acestui popor"[1].

Un martor ocular, prof. Erast Diti Tarangul, rememora acele zile și evenimente: „În toamna anului 1939 au trecut prin Cernăuți polonezii, care fugeau din fața armatelor naziste și sovietice. Puhoiul de refugiați era primit de autoritățile românești. Pe fețele refugiaților, care veneau cu mașinile, unii îmbrăcați sumar, numai în pijamale, așa cum au fugit noaptea, se vedea groază, oboseală, mizerie, disperare. Convoaiele de mașini erau atacate în drum de avioane germane. În Cernăuți toate hotelurile au fost puse la dispoziția refugiaților. Mareșalul Smigli Rist a fost încartiruit în Palatul Reședinței Mitropolitane, iar prim-ministrul Beck, în Palatul Administrativ. Când convoaiele de mașini erau atacate de aviația germană, polonezii opreau mașinile și se refugiau pe câmp. Din cauza panicii, unii copii s-au pierdut de părinți. Aceștia nu aveau posibilitatea să-i caute prea mult timp, deoarece nu puteau să rămână cu mașina pe loc, aceasta fiind încadrată în coloana de mașini, era forțată să pornească pentru ca să nu oprească înaintarea coloanei. Copiii pierduți erau luați de alte mașini. La Cernăuți s-a organizat un cămin de copii rătăciți de părinții lor, unde părinții își căutau și-și regăseau copiii. Întâlnirea între aceștia era uneori sfâșietoare. Au apărut însă și corbi, oameni fără conștiință și scrupule, care încercau să profite de nenorocirea polonezilor refugiați. Restaurantele au urcat prețurile în mod neomenos, se schimbau zloții la un curs extrem de scăzut și se cumpărau bijuterii cu prețuri scandalos de scăzute"[2].

În ziua atacării Poloniei de către soviete, 17 septembrie 1939, „s-a comunicat telefonic că vor veni la Reședința Mitropolitană spre adăpostire vreo 50 ostași polonezi, dintre acei care au trecut granița spre noi, cu un număr însemnat de avioane de război [...], dar, pe la orele 10 din noapte, dl. General Gabriel Marinescu, subsecretar de stat la Siguranța Statului, arăta telefonic că la Reședința Mitropolitană vor veni peste ½ oră pentru găzduire Președintele Republicii Polone, dl. profesor Ignatie Moscicki, împreună cu familia și dl. mareșal Rydz Smigly Eduard, comandantul suprem al armatelor polone, și câteva persoane din suita sa. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit însuși a luat cuvenitele măsuri ca să se aranjeze apartamentele necesare și să se pregătească un ceai pentru acești înalți oaspeți pribegi și frânți de oboseală, dar, din cauza greutății de călătorie pe drumurile pline de refugiați și vehicule militare, oaspeții au sosit la reședință abia la ora 2 jum[ătate] noaptea, fiind însoțiți de dl. ministru Gabriel Marinescu, venit întru întâmpinarea lor din partea guvernului român. În primele automobile au sosit dl. președinte Ignacy Moscicki, cu d-na Marja Moscicki, soția președintelui, d-na Helena Bobkowska, fiica președintelui, tânărul Jozio Zwistocki, fiul d-nei Helena Bobkowska, dl Stanislaw Leskowski, ministrul Palatului, general Kazimir Schally

[1] G[heorghe] Ar[ghiropol], *Zile de bejenie pentru poporul polonez*, în „Credința". Revistă religioasă-culturală a Mitropoliei Bucovinei, anul X, nr. 20–21, 1–15 noiembrie, 1939, p. 291.

[2] Erast Diti Tarangul, *Cronica familiei Tarangul*, ms. nr. 786, Fondul Memorial Documentar „Erast Tarangul",

BDD-A32528 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:29 UTC)

şi aghiotanţii militari ai preşedintelui, maiorii: Krzeczkowschi, Jerzy şi Stawomir Hartman"[3].

Persoanele amintite erau cunoscute mitropolitului Visarion din vizita pe care acesta o făcuse împreună cu patriarhul Miron, în mai 1938, la Varşovia, când autorităţile poloneze le-au făcut o primire princiară[4]. Acum, în calitate de preşedinte al Crucii Roşii din Cernăuţi, a deschis uşile Palatului Mitropolitan pentru găzduirea înalţilor reprezentanţi ai poporului polonez.

A doua zi a sosit şi „dl. mareşal Rydy-Smigly, însoţit de statul său major, compus din colonel Wenda, colonel Iozef Kobylecki, căpitan Ştefan Krynski, căpitan Jan Huber şi preotul curţii prezidenţiale, capelan Jan Humpla, primirea făcându-se în Salonul Albastru din Reşedinţa Mitropolitană"[5]. Acestora li s-a adăugat şi generalul Skladkowski, preşedintele Consiliului de Miniştri şi o parte din membrii guvernului polon. În Reşedinţa Mitropolitană, la ora 11 a zilei de luni, 18 septembrie 1939, a avut loc, în Salonul Roşu, un consiliu de miniştri, împreună cu ministrul de Externe, dr. Beck. După prânzul oferit de mitropolitul Visarion în apartamentul personal, la 16,30, oaspeţii mitropolitani au plecat spre gară, de unde, cu trenul, s-au îndreptat spre localităţile fixate de către guvernul român: preşedintele Moscicki, împreună cu familia şi casa prezidenţială la Reşedinţa Regală de la Bicaz, mareşalul Rydz Smigly, la Craiova iar membrii guvernului, la Slănicul Moldovei.

Peste câteva zile, mitropolitul Visarion se deplasează la Bicaz, aşa cum raporta patriarhului Nicodim, în 26 septembrie 1939: „În drumul ce am făcut pe valea Bistriţei, spre a vedea în castelul de la Bicaz pe Excelenţa Sa Preşedintele Republicii Polone, d. Ignatie Moscicki, cunoscut personal cu prilejul vizitei făcute la Varşovia în mai 1938 de răposatul Patriarh Miron pe care l-am însoţit atunci, şi din tristul prilej al pribegiei sale în România, când cel dintâi popas l-a făcut, la 17 septembrie, în reşedinţa noastră mitropolitană din Cernăuţi, am trecut şi pe la locul pe care se doreşte a se construi viitoarea monastire de călugăriţe în amintirea Reginei Maria"[6].

Această atitudine a mitropolitul Visarion a atras mulţumirile oficialităţilor poloneze dar şi neplăceri din partea unor oficiali români.

Cercetătorul onest nu poate să treacă cu vederea faptul cu numai cu trei zile înainte de atacarea Poloniei de către ruşi, la 14 septembrie 1939, mitropolitul Visarion Puiu adresase lui Iosif Visarionovici Stalin o scrisoare deschisă, din păcate necunoscută românilor, deoarece presa acelor vremuri a refuzat să o publice. Mitropolitul Visarion Puiu aminteşte conducătorului de la Kremlin faptul că

[3] G[heorghe] Ar[ghiropol], *op. cit.*

[4] *Vizita I.P.S. Patriarh Miron Cristea şi a Î.P.S.S. Mitropolitului Visarion în Polonia*, în „Foaia Oficială", anul LXX, nr. 13, 1 iulie 1939, p. 201–207.

[5] G[heorghe] Ar[ghiropol], *op. cit.*

[6] Arhivele Nationale Istorice Centrale (în continuare se va cita A.N.I.C.), Fond „Visarion Puiu", Dosar 10,

BDD-A32528 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:29 UTC)

„paginile istoriei popoarelor arată limpede şi documentat cum chestiunile religioase nu pot fi trecute cu vederea, nici oprimate din considerațiuni de incultură religioasă a cârmuitorilor şi, cu atât mai puțin, din considerațiuni subiective personale, pornind de la elemente de conducere trecătoare, ştiut fiind că oprimările sufleteşti religioase rămân pururea zadarnice şi sunt mult păgubitoare şi celor ce le determină, nu numai celor care le îndură. Persecuțiile religioase au avut întotdeauna urmări rele pentru oameni şi rezultate iluzorii pentru cei care le-au determinat, credința apărând iarăşi ca pluta deasupra apei, îndată ce nu mai apăsa asupra ei vreo mână sau alt obiect – elementul credinței religioase fiind indestructibil şi vecinic. Pentru că s-a văzut de ajuns cum, în adevăr, simțământul religios poate fi oprimat sau viciat, dar, fiind indestructibil şi vecinic, un imperativ politic superior a impus întotdeauna conducătorilor de popoare o cale civilizată şi foarte mult necesară, adică reorganizarea manifestării lui, iar nu încercări de vremelnică distrugere, ceea ce a slăbit şi întârziat întotdeauna consolidarea statelor şi progresul tuturor instituțiilor acestora”[7].

De aceea, mitropolitul Visarion Puiu cere, discret, dar ferm, încetarea persecuțiilor religioase din Uniunea Sovietică: „Împăcarea aceasta se poate face cu atât mai bine, cu cât Biserica creştină nicicând nu trebuie să fie intransigent potrivnică reformelor sociale urmărite de noul stat, întâi pentru principiile sale doctrinare care o opresc de la o astfel de greşeală, apoi pentru că Biserica rusă însăşi era oprimată de laicismul statului țarist şi ținută într-o dezorganizare fără pereche. Pe de altă parte, pentru ca, prin ridicarea libertății religioase (foarte mult făgăduită de fruntaşii revoluției), poporul rus nu participa integral şi sufleteşte la schimbările ce se dau – ceea ce constituie, repetăm, o mare lipsă în orice fel de conducere politică, iar redarea acestor libertăți şi o reorganizare religioasă de obşte ar produce una din cele mai puternice garanții pentru consolidarea viitoare a noului stat rusesc –, căci în faza prezentă din noua alcătuire politică, îi lipseşte realmente şi indiscutabil tocmai pentru considerațiuni religioase însuşi factorul în numele căruia s-a făcut revoluția, adică însuşi sufletului poporului rus.

Deci, în numele principiului libertății de conştiință şi de gândire, pe care revoluția l-a predicat si l-a garantat, dar numai formal, poporului rus şi tot în numele programului de integrală şi radicală reînnoire a vieții, sale venim a sugera, prin aceste rânduri, factorilor de conducere a noului stat sovietic rusesc gândul studierii şi realizării unei cât mai urgente concilieri a principiilor sale cu cele ale religiei creştine evanghelice, deci a celeia degajate de balastul teologic pământesc, cu atât mai mult că religia creştină, repetăm, poate pune la îndemâna sovietismului destule comandamente pentru consolidarea lui, neglijate de conducătorii bisericeşti de ieri şi neştiute, credem, de corifeii revoluției până acum.

Această conciliere ar duce, pe de o parte, la purificarea şi întărirea religiilor popoarelor sovietice şi poate chiar la unificarea unora dintre ele, pe de altă parte, la

[7] Dr. Antonie Plămădeală, *Visarion Puiu. Documente*, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române Sibiu, 2005, p. 17

BDD-A32528 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:29 UTC)

realizarea grabnică a punctelor programatice ale revoluţiei, nu prin autocratism de cea mai aspră duritate, ci prin cucerirea paşnică şi voluntară a tuturor sufletelor din cuprinsul noului stat rusesc, cu convingerea armonioasă pe care o poate da îndeosebi numai doctrina pură a creştinismului ortodox, el fiind întotdeauna – se ştie prea bine – nu un element dizolvant, ci de cea mai puternică cimentare pentru organizaţiile politice drepte şi superioare în viaţa tuturor popoarelor civilizate de pe acest pământ"[8].

Clasa politică românească a luat cunoştinţă despre aceste gânduri trimise lui Stalin prin presa din străinătate. Reviste ca „Sobornosti" (nr. 20, decembrie 1939), „Steaua Estului" (decembrie 1939, India) sau publicaţii ale unor organizaţii precum „Sf. Sava" din Sarajevo, dar şi ziare din Belgia, Franţa şi Grecia, au fost mândre să cuprindă în paginile lor scrisoarea mitropolitului Bucovinei. Din Dosarul nr. 1064 din Fondul „Pantelimon Halipa" al A.N.I.C. aflăm că o a doua scrisoare a fost trimisă Legaţiei sovietice de la Bucureşti şi unor ziare străine, la numai o lună după invazia rusească în Basarabia şi nordul Bucovinei. Aceasta a fost comunicată subsecretariatului Propagandei din Bucureşti, Comitetului refugiaţilor din Basarabia şi revistei „Viaţa Basarabiei", dar şi unor publicaţii din Beirut, Cairo şi Madrid. Nu poate fi vorba, nicidecum, de o atitudine pro-sovietică a mitropolitului Visarion.

Grupul Nistor–Sidorovici, sprijinit de Francmasonerie şi de foştii prim-miniştri Armand Călinescu şi Gheorghe Tătărăscu, era într-o campanie susţinută de denigrare a mitropolitului Visarion, încercând să slăbească încrederea regelui în persoana acestuia. Numirea lui Ion Nistor ca ministru al Cultelor şi Artelor în guvernul Gheorghe Tătărăscu (24 noiembrie 1939–11 mai 1940) aduce multe şi mari necazuri mitropolitului Visarion Puiu. Noul ministru, folosindu-se de prietenia pe care o avea cu oamenii de încredere ai regelui, Viorel Tilea şi maiorul Teofil Sidorovici, răspândesc zvonul că mitropolitul Visarion Puiu, într-o călătorie făcută în Germania, în scopuri medicale, ar fi avut întrevederi politice, punându-se în slujba Germaniei, deşi regele se declarase de partea Angliei şi Franţei. Mai mult, necunoscându-se textul scrisorii adresate lui Stalin în opinia publică românească, ci numai zvonul că mitropolitul i-ar fi scris lui Stalin, s-a răspândit zvonul că mitropolitul este spion rus şi că ar fi fost arestat.

Înlăturarea de la conducerea Fondului Bisericesc a camarilei liberale din Cernăuţi îl determină pe ministrul Nistor să iniţieze o aprigă campanie de presă împotriva felului în care era administrat Fondul Bisericesc, mergând până acolo încât propusese regelui Carol secularizarea mascată a Fondului Bisericesc, urmând ca regele să devină patron suprem, fapt pentru care urma să primească lunar o sumă de bani, lucru reuşit abia după înlăturarea mitropolitului Visarion Puiu, prin falsul Decret Regal nr. 1498, din 9 mai 1940.

De altfel, oameni cinstiţi din rândul membrilor Partidului Liberal îl avertizaseră pe mitropolit despre cele puse la cale în cabinetul ministerial condus de Ion Nistor: „De când a venit ministru al Cultelor Iancu Nistor, unii se clatină. Iar

[8] *Ibidem.*

BDD-A32528 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:29 UTC)

Dori Popovici, pe care l-aţi scăpat din pierzare şi cu o rudă a sa, un ziarist escroc, şi încă vreo câţiva ticăloşi, apoi şi-a pus în gând să vă compromită împreună şi pe dl. Constantinescu, pentru că amândoi nu-i lăsaţi să facă afaceri la Fond. Aceştia sunt acei care răspândesc ştiri fantastice, că s-a auzit la radio în posturi străine, deci necontrolabile, vorbindu-se contra Voastră, altădată că sunteţi gardist, altă dată că sunteţi arestat la mănăstire, că sunteţi contra Frontului şi la tot ce poate stârni mintea lor cea rea şi vicleană. Aceştia pârau la M. S. regele pe dl. Alexianu. Tot aceştia au răspândit zvonul că aţi pus pe preotul Kracalia să îmbete pe polonezi, ca să le luaţi automobilele, precum v-am scris, ca să vă compromită. Poliţia încă ştie lucrurile acestea, dar se înţelege ce poate face, când în fruntea ei, după Marinescu şi ceata lui, a venit d. Vântu, care nu vă apără. Şi când unele lucruri le sunt spuse chiar de consilierii Mitropoliei, iar aceia le amplifică în mod criminal"[9].

Cercetând Dosarul 91/1939 din Arhiva Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, găsim raportul Corpului Superior de Control nr. 750, din 30 decembrie 1939, întocmit de reprezentanţi ai Ministerului Agriculturii şi Domeniilor, „cari sunt însărcinaţi, prin decisiunea No. 45 140 din 24 octombrie 1939, urmată de cea cu No. 51 670 din 7 decembrie 1939 ale Ministerului Cultelor şi Artelor, la cari a aderat şi Ministerul Agriculturii şi Domeniilor, ca organe de control ale acelui Fond, în virtutea art. 42 din Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române din 6 mai 1925 şi art. 5 din Decretul-lege pentru organizarea şi funcţionarea Fondului Bisericesc Ortodox Român al Mitropoliei Bucovinei din 4 noiembrie 1937, cu modificările din 16 martie 1938, să se ancheteze [...]: 12) În ce condiţiuni au ajuns în garajul Mitropoliei 6 automobile luate de la refugiaţii polonezi? 13) Dacă se adevereşte svonul că s-ar fi cumpărat de la refugiaţii polonezi un aparat de radiodifuziune, care ar fi fost confiscat apoi de poliţie"[10].

Raportul nr. 050268, din 27 noiembrie 1939, semnat de Moise Ienciu, inspector general, poartă apostila: „27 XI 1939, Ministerul Cultelor şi Artelor, Comisiunea în compunerea ei actuală va continua fără amânare cercetările. (ss) Ioan Nistor". Nu întâmplător ziarul „Glasul Bucovinei" strecura în paginile sale o informaţie potrivit căreia mitropolitul Visarion Puiu este arestat la domiciliu.

Ajuns ministru al Cultelor şi Artelor, Ion Nistor semna ordinul „strict confidenţial" nr. 51670/1939, din 7 decembrie 1939, prin care repeta cererea de a se ancheta, între altele, şi: „6) Condiţiunile în care s-a făcut construcţia Palatului Cultural din Cernăuţi. 9) Este adevărat că în curtea Administraţiei Fondului s-au desfăcut produsele unei podgorii din Focşani cu ajutorul oamenilor de serviciu ai Fondului? 12) În ce condiţiuni au ajuns în garajul Mitropoliei 6 automobile luate de la refugiaţii polonezi? 13) Dacă se adevereşte svonul că s-ar fi cumpărat de la refugiaţii polonezi un aparat de radiodifuziune, care ar fi fost confiscat apoi de

[9] A.N.I.C., Fond „Visarion Puiu", Dosar 10, p. 80.

[10] A.N.I.C., Preşedinţia Consiliului de Miniştri, Dosar privind Controlarea gestiunii Fondului Bisericesc Ortodo

BDD-A32528 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:29 UTC)

poliţie. Sunteţi invitaţi să anchetaţi cazurile arătate mai sus, cu toată seriozitatea şi să raportaţi de urgenţă asupra rezultatului anchetei"[11].

Toate aceste anchete, bazate pe zvonuri lansate de camarila omului politic Ion Nistor, nu au putut să demonstreze nici o vinovăţie a mitropolitului Visarion Puiu, dar au adus grave prejudicii imaginii înaltului ierarh şi Bisericii Ortodoxe din Bucovina. Nu ne ocupăm aici de toate falsele „probe de vinovăţie" puse în circulaţie prin intermediul oficiosului „Glasul Bucovinei".

Cât priveşte chestiunea celor „6 automobile" din garajul mitropoliei, de fapt unul singur, avem scrisoarea din 12 septembrie 1940, adresată primului ministru de către mitropolitul Visarion:

„DOMNULE PRIM-MINISTRU,

În toamna anului trecut, 1939, când, din cauza războiului dintre poloni şi germani, autorităţile cârmuitoare ale Poloniei s-au retras în România, Excelenţa Sa Preşedintele Republicii Poloneze, d. Ignaţius Moscicki, drept semn de mulţumire pentru găzduirea ce am dat în reşedinţa mitropoliei din Cernăuţi, atât Excelenţei Sale, cât şi unui mare grup de ofiţeri din suita sa, mi-a dăruit (prin d. General al Curţii sale, Schally, cu scrisoare vizată de Consulatul Polon şi legalizată la notar public) un autoturism limuzină «Cadillac» de opt cilindri, înregistrat apoi la Chestura Poliţiei Cernăuţi pe numele meu, sub No. 297, Cţi, precum se vede din foaia de circulaţie No. 137 121, de la 1 noiembrie 1939 şi din permisul fiscal al Percepţiei I din Cernăuţi, No. 3390.

Socotind acest obiect drept o relicvă, cu oarecare însemnătate istorică pentru poloni, nu l-am purtat în călătorii, ci l-am păstrat cu îngrijire, precum se vede din bună starea pieselor sale componente şi din arătarea aparatului de chilometraj, numai şase mii km, în care intră şi drumul Warsawa-Krezenecz-Cernăuţi, cu gândul de a-l reda apoi, în viitor, ca pe un lucru istoric autorităţii respective poloneze.

Cum, însă, acest automobil e un vehicul prea mare pentru mine şi cere cheltuieli continue de întreţinere şi salariu pentru şofer, şi poate suferi stricăciuni prin neuzare, ca şi prin uzare, viu a vă ruga să binevoiţi a dispune să fie primit spre păstrare între maşinile Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, pentru a fi apoi remis la vremea cuvenită celor în drept, cum doream şi eu. Nu l-am dat nici unei alte autorităţi de teama de a nu fi vândut, şi prin asemenea înstrăinare păstrarea lui de până acum în scopul arătat ar fi rămas iluzorie.

Primiţi, vă rog, Domnule Preşedinte, asigurarea celei mai distinse consideraţii ce vă păstrez. Bucureşti, 12 sept. 1940. Mitropolitul Visarion Puiu"[12].

Este cunoscut faptul că mitropolitul Visarion Puiu a trebuit să trăiască în exil din 23 august 1944 şi până la sfârşitul său, intervenit în 10 august 1964, orele 13. În exil fiind, mitropolitul Visarion Puiu nu a încetat să lupte pentru libertatea

[11] A.N.I.C., Preşedinţia Consiliului de Miniştri, Dosar 91/1939, Anexa 3, fila 6.
[12] A.N.I.C

BDD-A32528 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:29 UTC)

popoarelor ocupate de ruşi, deci şi a polonezilor. La 12 noiembrie 1960 adresa fruntaşilor politici din Moscova şi Kiev o scrisoare în care cerea libertatea bisericilor şi eliberarea teritoriilor ocupate începând cu 1939: „A doua chestiune priveşte raportul istoric şi politic al vostru cu popoarele vecine înconjurătoare, deci şi cu ţara mea, România, săvârşit însă nu din acte de prietenie binevoitoare, ci prin răpire de terenuri, ce dau întregii omeniri întrebări ca acestea: Ce lipseşte poporului vostru?... Pământ?... Dar, împreună cu Siberia, aveţi colosala întindere de pământ geografică dintre Marea Baltică şi Oceanul Pacific, cuprinzând în el aproape toate felurile de bogăţii necesare şi dorite de oameni. Posibilităţi comerciale şi industriale?... Aveţi imense şi neîmpiedicate de nimeni, cu înlesniri de a le înmulţi cu produsele altor ţări din Europa, din Asia şi din omenirea toată. Dezvoltări ştiinţifice şi sociale oricâte aţi dori, proprii şi de împrumut de la toate popoarele civilizate de pe acest pământ, deci nimic din trebuinţele materiale vieţii omeneşti nu vă lipsesc. Iar prin creştinism, cele mai sublime călăuziri spirituale şi morale spre a vă ridica desfăşurările vieţii liber, mai presus de popoarele lumii. Atunci, atâtea înlesniri având, pentru ce năvăliţi asupra popoarelor înconjurătoare vecine şi le supuneţi prin măsuri nedrepte şi îngrozitoare, când ele nu vin asupra voastră, nici nu vă cer nimic decât pace şi libertate trebuitoare vieţuirii lor?

În istoria neamului vostru, desfăşurat în condiţii de tristă sărăcie şi simplicitate, sunt multe pagini ce grăiesc despre atacurile şi răpirile ce aţi suferit pe nedrept de la vecinii răi, mult condamnate. De ce în condiţiile schimbate de azi, voi le săvârşiţi asupra altor popoare nevinovate vecine din jurul vostru?"[13]

Întrebări rămase fără răspuns atunci!

Cât despre acuzaţia că mitropolitul Visarion Puiu ar fi fost prosovietic sau prohitlerist, vehiculată încă de vrăjmaşii reabilitării civile, nu stă în picioare. A murit departe de ţară, în slujba neamului românesc. Despre adversarul său, profesorul universitar Nicolae Grămadă ne dă o mărturie elocventă în acest sens. „În vara anului 1946, în preajma Conferinţei de Pace, situaţia, sub raportul propagandei în străinătate, se prezenta destul de trist. M-am gândit că ar fi utilă cauzei româneşti strecurarea în străinătate a prezentului proiect de rezoluţie, ca fiind votat de Asociaţia foştilor voluntari bucovineni din armata română în războiul de întregire naţională. În scopul acesta, în vara anului 1946, am plecat la Bucureşti, unde am luat contact mai întâi cu prof. univ. I. Nistor, căruia i-am expus planul meu. Prof. I. Nistor, mi-a răspuns însă ironic: «Cine vrea să devie erou, n-are decât să încerce realizarea unor astfel de acţiuni, ca cea proiectată. Iată, de pildă, Gheorghiu Dej a luptat, a suferit şi a izbutit». Răspunsul acesta m-a mirat şi m-a întristat adânc. Prof. Nistor avea în acel timp o situaţie personală admirabilă: era secretar gen[eral] al Academiei Române, cu locuinţa în edificiul acestei instituţii şi

[13] Dumitru Stavarache, *Mitropolitul Visarion Puiu. Documente din pribegie (1944–1963)*, Paşcani, Editura M

BDD-A32528 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:29 UTC)

era în acelaşi timp şi preşedintele consiliului de administraţie al unei bănci"[14]. Şi, în treacăt fie spus, Sidorovici se împuşcase, Urdăreanu fugise cu Carol, Morărenii...

Binele făcut, însă, se uită! La 19 octombrie 1939, jurnalul polonez „Kurjer Polski" publica articolul *Nu vom uita*!: „Pe minunatul pământ românesc ne întâlnim în fiecare zi şi la fiecare pas cu manifestări de solidaritate cordială. Nu vom uita niciodată primele clipe după trecerea graniţei. Copleşiţi de îngrozitoarea nenorocire a întregului popor, condamnaţi la soarta grea a pribegiei, am înţeles de la început că ne aflăm pe pământul unor prieteni, că inimile românilor bat în ritmul prieteniei sincere pentru toţi polonezii, că ei trăiesc nefericirea noastră"[15].

Nu de mult, prietenii de la Cernăuţi, întristaţi, mi-au comunicat următorul fapt. Comunitatea polonă de aici s-ar fi împotrivit ridicării în Codrii Cosminului a statuii Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt. Semn că septembrie 1939 nu i-a învăţat nimic pe unii. Păcat...!

Der Metropolit Visarion Puiu und die polnischen Flüchtlinge im September 1939*

(Zusammenfassung)

Auf Grund mehrerer Epochen- und Archivdokumente, die dem weitem Publikum weniger bekannt sind, bringt diese Studie Ereignisse, menschliche Taten und Haltungen aus einem dramatischen Moment unserer Gegenwartsgeschichte hervor.

[14] Mihai-Aurelian Căruntu, *1941– un nou început pentru Bucovina reîntregită*, în „Suceava". Anuarul Muzeului Bucovinei, XXI, 1994, p. 314 –315.

[15] Apud Ion Petrică, *Activitatea culturală a polonezilor refugiaţi în România în faţa agresiunii hitleriste*, în vol. *Al Doilea Război Mondial pe fondul relaţiilor polono-române*, Suceava, Editura Muşatinii, 2000, p. 183.

* Tradu

BDD-A32528 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:29 UTC)